

Marlena Prochorowicz

Działalność gospodarstw agroturystycznych zaangażowanych w obsługę osób niepełnosprawnych

Ekonomiczne Problemy Usług nr 53, 549-562

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MARLENA PROCHOROWICZ

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARSTW AGROTURYSTYCZNYCH ZAANGAŻOWANYCH W OBSŁUGĘ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Wprowadzenie

Współczesna wieś nie ogranicza się tylko do rozwoju produkcji rolniczej. Coraz więcej właścicieli gospodarstw podejmuje działalność pozarolniczą, która staje się źródłem dodatkowych dochodów. Przykładem mogą być małe przedsiębiorstwa na obszarach wiejskich: winiarnie, małe restauracje i zajazdy, przetwarzanie produktów żywnościowych, paczkowana żywność (suszone owoce, warzywa, grzyby, orzechy), produkty pszczelarskie (pyłek kwiatowy, propolis, miód nektarowy, mleczko pszczele, воск), wyroby rzemiosła artystycznego. Na szczególną uwagę zasługuje turystyka wiejska i agroturystyka, które stwarzają nowe możliwości wypoczynku. Dają nowe miejsca pracy, a także dodatkowy dochód organizatorom usług turystycznych na wsi. Przyjęto, że potencjalnymi usługodawcami mogą być:

- w zakresie agroturystyki – gospodarstwa utrzymujące się głównie z dochodów pochodzących z pracy we własnym gospodarstwie rolnym;
- w zakresie turystyki wiejskiej – gospodarstwa utrzymujące się głównie z dochodów pochodzących z innych źródeł niż praca we własnym gospodarstwie rolnym;
- w zakresie agroturystyki i turystyki wiejskiej – gospodarstwa utrzymujące się z dochodów nie pochodzących wyłącznie z pracy we własnym gospodarstwie rolnym.

Rozwój działalności turystycznej w gospodarstwach rolnych dokonał się głównie w wyniku przemian gospodarczych, ale także zmieniających się systemów wartości i stylu życia. Z punktu widzenia turysty spędzanie czasu wolnego w go-

spodarstwie daje możliwość:

- wypoczynku w ciszy i spokoju, w bezpośrednim kontakcie z naturą,
- realizowania hobby (np. wędkarstwo, kajakarstwo),
- poznania lokalnej kultury i folkloru,
- poznania prac w gospodarstwie, warunków i stylu życia mieszkańców wsi,
- skorzystania ze świeżych produktów pochodzących z gospodarstwa,
- uczestniczenia w zajęciach plastycznych, manualnych, rehabilitacji ruchowej,
- uzgadniania zakresu usług, z których turysta zechce korzystać.

Gospodarstwa zajmujące się przyjmowaniem gości na wypoczynek można podzielić ze względu na bazę rekreacyjno-wypoczynkową, określając jednocześnie jego typ¹:

1. Gospodarstwa uniwersalne – powinny charakteryzować się tym, że na ich powierzchni uprawiane są rośliny zbożowe i okopowe, jest również produkcja zwierzęca, znajdują się łąki i pastwiska, a także miejsce na ognisko, plac zabaw i gier. W gospodarstwie uniwersalnym niezbędna jest infrastruktura turystyczna: rowery, gry stolikowe, dostęp do wód powierzchniowych, dostęp do obszarów leśnych. Gospodarstwo uniwersalne powinno posiadać wszystkie podstawowe urządzenia sportowo-rekreacyjne i wszelkie udogodnienia dla wypoczywających turystów. Na podstawie wyników badań można wnioskować, że w województwie zachodniopomorskim 47% badanych gospodarstw agroturystycznych prowadzi produkcję roślinną lub zwierzęcą, a 42% zajmuje się sprzedażą własnych produktów spożywczych.
2. Gospodarstwa dla rodzin z małymi dziećmi – powinny zapewnić różnorakie atrakcje: różnorodność zwierząt gospodarskich i bezpieczny do nich dostęp, wybudowany i wyposażony w atrakcyjne urządzenia plac zabaw i gier, sprzęt sportowo-rekreacyjny (rowery, hulajnogi, sanki, gry). Gospodarstwa powinny przygotować pomieszczenia dla dzieci, by w razie nieprzychylnych warunków atmosferycznych mogły one w sposób urozmaicony spędzać wolny czas. Ponad połowa spośród badanych właścicieli gospodarstw organizuje imprezy we własnym zakresie.
3. Gospodarstwa dla niepełnosprawnych – przyjmuje się, że w naszym kraju co siódma osoba nie jest w pełni sprawna. Przygotowanie dla tej grupy gości wiąże się ze szczególnym przygotowaniem budynku, pomieszczeń i osób sprawujących nadzór, dlatego też nie każde gospodarstwo będzie w stanie przyjąć gości o ograniczonej sprawności. Do grupy niepełnosprawnych zalicza się osoby: poruszające się o kulach i laskach, na wóz-

¹ M. Jalinik, *Typologia gospodarstw agroturystycznych jako determinanta rozwoju usług*, Politechnika Białostocka, „Rozprawy Naukowe” 2005, nr 123, Białystok 2005, s. 146–150.

kach inwalidzkich, osoby o bardzo niskim wzroście, z dysfunkcją narządu wzroku, głuchych i niedosłyszących, a także chorych o niewidocznym kalectwie². W ostatnim okresie wiele gospodarstw podpisało umowy z Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i przystosowało pokoje i zaplecze dla tych osób. W ramach turnusu rehabilitacyjnego można wybrać się na wypoczynek w gospodarstwie agroturystycznym. Spośród badanych gospodarstw z województwa zachodniopomorskiego tylko 31% jest w stanie przyjąć gości z orzeczeniem o niepełnosprawności.

4. Gospodarstwa dla osób w podeszłym wieku – taki typ gospodarstwa wymaga podobnego wyposażenia jak dla osób niepełnosprawnych, ale osób starszych nie należy izolować od młodszego pokolenia. Osoby starsze zazwyczaj mają wyższe wymagania, przyjeżdżają często poza sezonem urlopowym, by unikać upału. Bywa, że od kwaterodawcy oczekują stworzenia odpowiedniego klimatu: ciszy i spokoju, zabezpieczenia pomocy medycznej, urozmaiconej kuchni i fachowości kulinarnej.

Niepełnosprawną jest osoba, której stan fizyczny (i) lub psychiczny, trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia wypełnianie zadań życiowych i ról społecznych zgodnie z normami prawnymi i społecznymi. Coraz więcej takich osób decyduje się na aktywne spędzanie wolnego czasu. Osoby te, uczestnicząc w różnych imprezach turystycznych, w tym wypoczynku w gospodarstwie rolnym, nie tylko dobrze się bawią, aktywnie spędzają wolny czas, ale czują się pełnoprawnymi członkami społeczeństwa.

1. Materiał i metody

Ocenę działalności gospodarstw agroturystycznych zaangażowanych w obsługę osób niepełnosprawnych przeprowadzono z wykorzystaniem autorskiego kwestionariusza ankiety. Ankiety wysłano do wybranych gospodarstw agroturystycznych z województwa zachodniopomorskiego. Zadano pytanie o możliwość wypoczynku osób niepełnosprawnych. Chodziło tu o przyjęcie gości z niepełnosprawnością narządu ruchu, słuchu, wzroku, intelektualną, a także inną niewidoczną. Badanie przeprowadzono w 2008 roku i na 60 wysłanych ankiet otrzymano 48. Nie wszystkie kwestionariusze były poprawnie wypełnione, wobec tego do analizy wybrano 42 ankiety. Spośród nadesłanych ankiet z gospodarstw agroturystycznych wybrano 30, których właściciele deklarowali przyjęcie na wypoczynek gości z niepełnosprawnością. Tak mało, bo małych organizatorów usług turystycznych nie stać na dostosowanie swych obiektów. Dlatego potrzebne są działania wspierające

² *Agroturystyka*, red. U. Świetlikowska, Wyd. FAPA, Warszawa 2000.

i zachęcające tych organizatorów do inwestowania w likwidację barier architektonicznych.

2. Wyniki badań

Klienci w turystyce stają się coraz bardziej wymagający, a większość form produktów turystycznych – ta bardziej złożona, uwzględnia problemy ochrony środowiska, tak ważnego dla wypoczywających. Wiele badań na temat zmieniających się zachowań turystów wskazuje na brak prawdziwego zadowolenia w większości wakacyjnych przeżyć turystów z krajów uprzemysłowionych. Stąd poszukiwanie produktów specjalistycznych, uwzględniających osobiste preferencje klientów³.

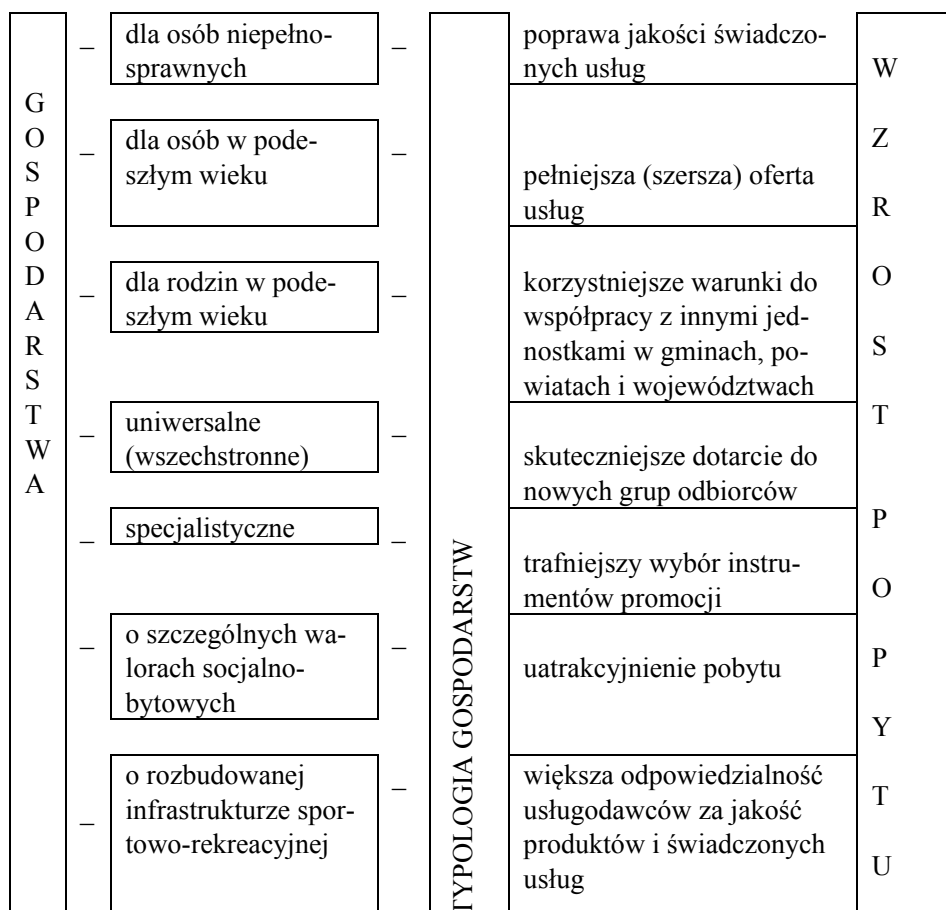
Typologia gospodarstw, jaką przedstawiono na rysunku 1, może ułatwić podział rynku turystycznego na poszczególne grupy według zainteresowań nabywców. Pozwoli to uwzględnić indywidualne potrzeby i oczekiwania turystów, a także przyczyni się do opracowania właściwej strategii rozwoju gospodarstwa agroturystycznego. Inne są oczekiwania wypoczywających z małymi dziećmi, inne osób starszych, jeszcze inne niepełnosprawnych.

W branży agroturystycznej, podobnie jak w każdej innej, panuje spora konkurencja, dlatego część gospodarstw wybiera specjalizację, której celem jest skuteczniejsze przyciągnięcie turystów. Jednym ze sposobów na to jest tworzenie gospodarstw ekologicznych⁴, czyli tzw. ekoturystyka, która jest definiowana jako wypoczynek u rolnika prowadzącego czynne gospodarstwo rolne, z zachowaniem określonych standardów, np. oferowanie ekologicznych pomieszczeń, ekologicznej żywności z certyfikatem, a także gospodarstwa przystosowane do przyjęcia osób niepełnosprawnych.

Powyższe czynniki mają wpływ na popyt na usługę agroturystyczną.

³ A. Mikołajewicz, B. Srebro, Przygotowanie specjalistycznej oferty dla grup turystów uczestniczących w turystyce wiejskiej, w: *Materiały powarsztatowe z zakresu turystyki wiejskiej dla przedsiębiorców prowadzących działalność turystyczną na terenach wiejskich*, Sądecka Organizacja Turystyczna na zlecenie Ministerstwa Gospodarki i Pracy, 2005, s. 106–111.

⁴ M. Baron, *Agroturystyka*, www.gazetapodatnika.pl, 17.07.2007.

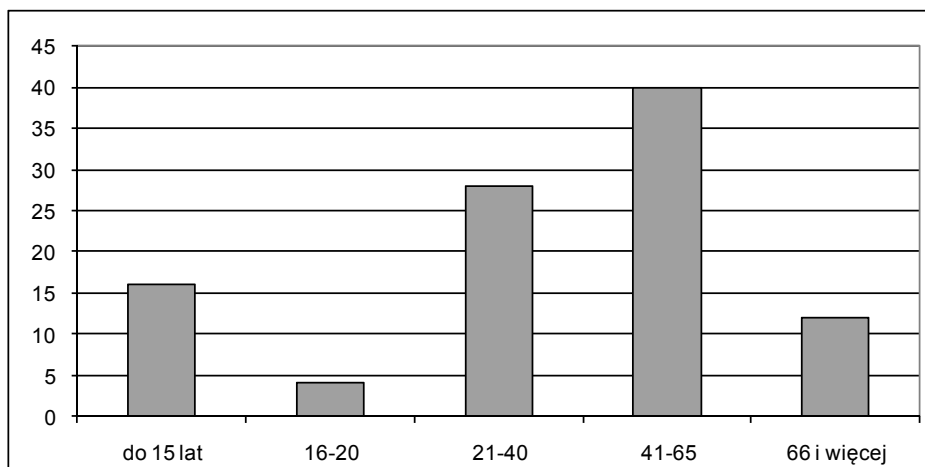

Rys. 1. Wpływ typów gospodarstw na wzrost popytu na usługi agroturystyczne

Źródło: M. Jalinik, *Typologia gospodarstw agroturystycznych jako determinanta rozwoju usług*, Politechnika Białostocka, Rozprawy Naukowe nr 123, Białystok 2005, s. 158.

Aby dokonać oceny wizerunku nabywców usługi agroturystycznej, analizie poddano osoby, które wypoczywały na wsi⁵.

⁵ Badania własne na grupie 130 właścicieli gospodarstw, przeprowadzone w 2006 roku.

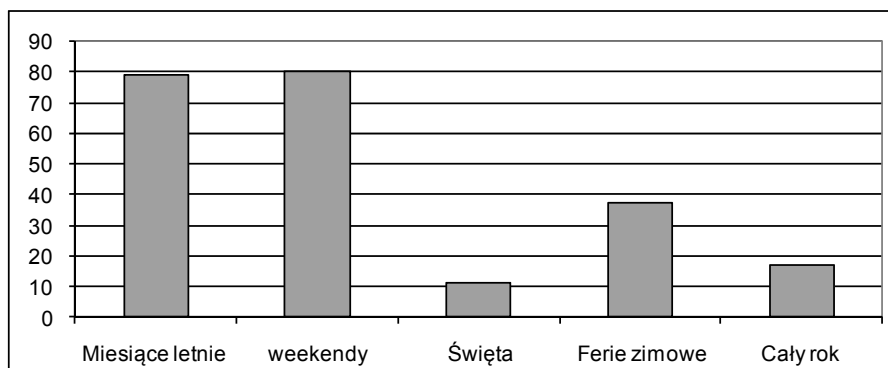
Rys. 2. Struktura wieku odwiedzających gospodarstwa agroturystyczne (%)

Źródło: opracowanie własne.

W zbiorowości, którą poddano badaniom, odsetek kobiet wyraźnie przeważał nad mężczyznami. Kobiety stanowiły 67%, co może być tłumaczone faktem, że często na wieś przyjeżdżają osoby z wnukami. Bardzo często z tej formy korzystają kobiety, gdyż mężczyźni jeszcze pozostają czynni zawodowo i nie znajdują czasu na ten rodzaj wypoczynku. Wśród dorosłych turystów wyróżniają się osoby w grupie wiekowej 30-49 lat, co stanowi 49% badanych konsumentów usługi turystycznej na wsi, 20,6% to osoby w wieku 50-59, a w wieku 60 i więcej zaledwie 10,4%.

Spośród wypoczywających osób niepełnosprawnych największą grupę stanowią dzieci z rodzicami bądź opiekunami. Gospodarstwa odwiedzają również niepełnosprawne osoby dorosłe, przyjeżdżając wypocząć w towarzystwie opiekuna z rodziny bądź też samodzielnie. Struktura wiekowa jest bardzo podobna jak wypoczywających w pełni zdrowych.

Wypoczywający swoją sytuację materialną określają jako dobrą (52,1%), złą (30%), 18% ankietowanych uznało swoją sytuację za dostateczną. Wypada podkreślić, że osoby o niskim statusie materialnym nie są głównymi odbiorcami usług agroturystycznych. Tego rodzaju wypoczynek nie jest dla ludzi ubogich, ale ze względu na walory wypoczynkowe, dobrą kuchnię, atrakcje w gospodarstwie – gotowi są ponieść większe wydatki.

Rys. 3. Preferowane przez agroturystów terminy wypoczynku w gospodarstwie (w %)

Źródło: opracowanie własne.

Większość turystów najczęściej wybiera terminy wypoczynku w sezonie letnim. Najwięcej osób przyjeżdża do gospodarstwa w weekendy i miesiące letnie. Wśród drugoplanowych okresów dłuższego wypoczynku w ciągu roku najczęściej wskazały uzyskały weekendy i ferie zimowe. Najmniej osób odwiedza gospodarstwa agroturystyczne w święta, co wynika z naszej tradycji i braku nawyku do spędzania świąt poza domem rodzinnym. Turyści celowo wybierają wypoczynek w miesiącach letnich, gdyż sprzyjająca aura daje możliwość obcowania z przyrodą i przebywania całymi dniami na powietrzu.

Czasokres pobytu turystów niepełnosprawnych to najczęściej kilka dni, od 7 do 14. Są to najczęściej rodziny z małymi dziećmi, a także dziadkowie z wnukami. Rodziny posiadają dzieci w różnym wieku, więc część z nich czas wolny spędza wybierając inną formę wypoczynku (kolonie, obozy, wycieczki). Gospodarstwo agroturystyczne świadczące usługi dla osób niepełnosprawnych przyjmuje także zorganizowane grupy kilku – lub kilkunastoosobowe i dla nich oferuje specjalny program.

Mieszkańcy aglomeracji to najliczniejsza grupa agroturystów, co potwierdzają również wyniki badań, jakie autorka przeprowadziła w 2006 roku. W wybranych gospodarstwach przeważali goście ze Szczecina, Gorzowa Wlkp., Siedlec, Bytomia, Piły. Właściciele wyrażają zadowolenie, że przyjeżdżają do nich turyści ze wszystkich zakątków Polski, a także z zagranicy. Prawie 90% spośród badanych kwaterydawców deklarowało wypoczynek turystów zagranicznych, którzy wybierają ich gospodarstwo po raz kolejny.

Na wypoczynek turyści najczęściej przyjeżdżają własnym środkiem lokomocji – samochodem, a grupy zorganizowane autobusem bądź busem. Istnieje możliwość umówienia się z właścicielem gospodarstwa i jeśli przyjeżdżający nie ma możliwo-

ści dojazdu, to może zostać przywieziony z przystanku kolejowego, autobusowego lub busów.

Większości kwaterodawców opłaca się inwestować i prowadzić gospodarstwo, ukierunkowując swoją ofertę także do osób niepełnosprawnych. Przyjmowanie gości wiąże się ze znacznym dochodem dla gospodarstwa. Wielu właścicieli gospodarstw nie potrafi jednak określić wielkości dochodu, gdyż przy tego typu działalności rolnik nie ma obowiązku prowadzenia rachunkowości. Otrzymane od turystów pieniądze inwestują w podwyższenie standardu kwater i ich otoczenia, a także podwyższenie jakości oferowanych usług, częściej jednak na bieżące wydatki. Małych organizatorów usług turystycznych nie stać na pełne dostosowanie swych obiektów dla osób niepełnosprawnych, dlatego potrzebne są działania wspierające i zachęcające tych organizatorów do inwestowania w likwidację barier architektonicznych.

3. Niepełnosprawni klienci gospodarstw agroturystycznych

Obraz turystyki niepełnosprawnych Polaków wciąż jest pesymistyczny. W stosunku do zdrowych rodaków niepełnosprawni podróżują ponad trzy razy rzadziej. Ich udział w podróżach zagranicznych jest czternastokrotnie mniejszy. Dla wielu turnus rehabilitacyjny pozostaje jedyną szansą, aby zobaczyć Bałtyk, Tatry albo Wieliczkę⁶.

Aby poznać najistotniejsze powody zainteresowania pobytem na wsi, przedstawiono uczestniczącym w badaniach zestaw kilku opcji, prosząc o wskazanie tych najważniejszych.

Zdecydowanie dominującym powodem zainteresowania agroturystyką była możliwość spokojnego wypoczynku w środowisku wiejskim (60%), a także chęć zmiany dotychczasowego sposobu wypoczynku (64%). Na realizację swoich zainteresowań podczas wypoczynku w gospodarstwie wskazuje 34% badanych turystów. Walory zdrowotne przyciągają 48% ankietowanych, a 71% przyjeżdża, by być z rodziną, która zamieszkuje w tym gospodarstwie. Urlop wykorzystuje się często na spotkania rodzinne. Gospodarstwo, w którym można wypocząć w ciszy, cieszy się popularnością wśród osób, które chcą podreperować swoje zdrowie. Tak motywuje 44% konsumentów usługi agroturystycznej. Na uczestnictwo w zajęciach plastycznych, manualnych i muzykoterapii liczy 55% ankietowanych.

⁶ P. Stanisławski, *Spragnieni wczasów i słońca*, „Integracja” 2006, nr 4.

Tabela 1

Motywy przyjazdu na wypoczynek do gospodarstwa agroturystycznego

Motywy	Procent wskazań
możliwość spokojnego wypoczynku w środowisku wiejskim	60
chęć spędzenia urlopu w ulubionym krajobrazie	26
dobra wiejska kuchnia (własne wyroby)	50
poznanie kultury, tradycji tego regionu	12
walory zdrowotne terenów wiejskich	48
niskie koszty pobytu	34
realizacja zainteresowań, hobby (np. hippika)	34
chęć zmiany dotychczasowego sposobu wypoczynku	64
rehabilitacja i rekreacja, pływanie warsztaty z logopedą	61
możliwość kontaktu z rodziną wiejską	71
uczestnictwo w zajęciach (plastyczne, muzykoterapia, manualne)	55
poprawa zdrowia	44

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiet. Ankietowany miał prawo do kilku wskazań.

Turyści chwalą wypoczynek na wsi, ale jednocześnie krytykują takie niedogodności, jak złe drogi i warunki dojazdu (45%), na brak informacji uważało się 29% ankietowanych, a 16% oczekiwało szerszej oferty atrakcji turystycznych. Badania przeprowadzone wśród wypoczywających w wybranych gospodarstwach agroturystycznych województwa zachodniopomorskiego potwierdzają wyniki otrzymane przez Instytut Turystyki⁷. Miesiące letnie cieszą się największym nasileniem turystów. Województwo zachodniopomorskie, leżące na terenach przy morskich i pojeziernych, więcej turystów przyjmuje latem niż zimą. Klimat, jaki tutaj panuje, nie jest sprzymierzeńcem dla wypoczywających zimą. Poza tym brak przystosowania gospodarstw do wypoczynku zimą wpływa na brak turystów.

Niepełnosprawni chętnie przyjadą na wypoczynek do gospodarstw agroturystycznych, jeśli będzie lepsza infrastruktura drogowa i dostępność komunikacyjna. Zachętą do przyjazdów, nawet poza sezonem, będzie przystosowanie pomieszczeń do warunków zimowych. Ogrzewane, zaadaptowane dla osób niepełnosprawnych

⁷ Badania prowadzone przez Instytut Turystyki w 2006 roku.

powierzchnie (niewykorzystane obory, chlewnie, kurniki, stodoły) mogą przynosić dochód gospodarzom przez cały rok. Latem turyści chętniej wybierają gospodarstwa położone bliżej morza lub jezior, dlatego większość gospodarstw agroturystycznych w województwie zachodniopomorskim cieszy się dużą liczbą turystów odpoczywających właśnie w tym okresie.

Turyści najczęściej na wypoczynek wybierają tereny przymorskie, następnie góry i jeziora. Do miast wybiera się zaledwie 6,9% ankietowanych, chyba że na jedno-, dwudniowe wycieczki.

Jednym z pytań ujętych w ankiecie było: Jaki średni koszt byłby do zaakceptowania przez wypoczywających? Otrzymane wyniki potwierdziły wcześniejsze wypowiedzi, że najtańsza usługa nie cieszy się wcale tak ogromnym powodzeniem, jakby się wydawało. Turyści aprobują wyższą cenę, ale wówczas, gdy jakość oferowanej usługi jest wysoka. Okres, gdy wybierano tańsze od lepszego, pomалу zaczyna mijać. Jak mówią kwaterodawcy, dziś cena 90 zł za dobę (nocleg z wyżywieniem) jest do przyjęcia przez turystów.

Kwaterodawcy zaobserwowali, że turyści najbardziej cenią sobie: jakość wyżywienia, kontakty z gospodarzami, wspólne biesiadowanie, rodzinną atmosferę, relację cen do oferowanych usług, a także atrakcje w gospodarstwie i okolicy. Szczególnie cenionym produktem turystycznym wśród gości jest zdrowa, regionalna kuchnia.

Nabywcy usług agroturystycznych podali, jak przedstawiały się według ich kalkulacji koszty wypoczynku. Według respondentów największe koszty ponosi się na noclegi (42,1% wypowiedzi), następnie w kolejności: wyżywienie (22,1%); zakupy na własne potrzeby (15,6%), usługi rekreacyjne (10,9%), transport (8,1%). Inne, a wśród nich dodatkowe usługi (leczenie, metodami naturalnymi, preparaty ziołowe, wypożyczanie sprzętu) stanowiły tutaj 1,2%. Zdaniem turystów wyższa cena korelowała ze standardem zakwaterowania i jakością wyżywienia (63%).

Oferta usług proponowanych turystom przez właścicieli badanych gospodarstw jest dość bogata, a kwaterodawcy nie ograniczają się do usługi noclegowej i wyżywieniowej. Turysta jest wymagający i nie zadowolony tylko świeżym powietrzem i dobrym jadem. Badane gospodarstwa oprócz usług podstawowych oferowały dodatkowe, by jednocześnie być konkurencyjnymi w stosunku do szerokiej oferty innych form wypoczynku.

Większość gospodarstw przyjmujących osoby z dysfunkcją ruchu posiada sprzęt i salę do ćwiczeń. Niektóre mają również podjazdy, a także łazienki i toalety o większej powierzchni użytkowej. Mimo iż większość gospodarstw posiada duży teren rekreacyjny, to prawie wszystkie wyodrębniają również teren przeznaczony do zabawy dla dzieci i sportowy dla dorosłych, parking dla samochodów i specjalnych rowerów. Dla osób niedowidzących kwaterodawcy umieszczają dobrze widoczne oznakowania i instalują poręcze.

Tabela 2

Rodzaj usług oferowanych w wybranych gospodarstwach agroturystycznych

Wyszczególnienie
Biesiady przy muzyce ludowej
Boisko do gier sportowych
Jazda konna z instruktorem
Kuligi
Łowienie ryb
Miejsce na ognisko, grilla
Możliwość korzystania ze sprzętu turystycznego (łódki, pontony, wędkę, rowery)
Możliwość krótkiego pozostawienia dzieci pod opieką
Piaskownica
Pokazy rękodzielnictwa
Prysznic ogrodowy
Sala do ćwiczeń, relaksacji
Sauna, łóżka wodne do rehabilitacji,
Spotkania z logopedą, psychologiem
Udział turystów w pracy domowej
Udział turystów w pracy polowej i w ogrodzie
Inne (np. leczenie metodami naturalnymi, nauka rękodziela, nauka produkcji twarogu, pieczenia ciast, chleba, zwiedzanie okolic z przewodnikiem, dogoterapia)

Źródło: opracowanie własne.

Obiekty, w których odpoczywają niepełnosprawni turyści, winny spełniać odpowiednie wymagania⁸. Wymagania wymienione w rozporządzeniu dotyczą: dojazdu i dojazdów, miejsc postojowych, gromadzenia odpadów, ogrodzenia, a także powinny być odpowiednie schody, pochylnie, wejścia do budynków i mieszkań, pomieszczenia higieniczno-sanitarne.

Kwaterodawcy, działając samodzielnie, często napotykać na trudności, jednak zespołowa organizacja usług agroturystycznych może oznaczać poszerzenie liczby osób korzystających z tej formy wypoczynku i osiąganie większego zysku. Gospodarstwo nie musi świadczyć wszystkich niezbędnych usług, dlatego często pobliskie gospodarstwa współpracują ze sobą. Wybrane gospodarstwa zajmują się: hodowlą koni i udostępniają je na przejażdżki, specjalizują się w kwaciarstwie,

⁸ Rozporządzenie ministra infrastruktury z 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, Dz.U. 2002, nr 75, poz. 690 z późn. zm.

warzywnictwie bądź też oferują naukę rękodzieła artystycznego, wiele prowadzi kuchnię na bazie wyłącznie własnych produktów. Do oferowania specjalistycznych usług potrzebna jest pomoc fachowców, np. nauczycieli jazdy konnej, rehabilitantów, przewodników. Gospodarstwa zatrudniają wykwalifikowanych nauczycieli, bywa, że na cały sezon. Dzięki współpracy między gospodarstwami, szerszy krąg osób może czerpać korzyści z agroturystyki, jednak pod warunkiem świadczenia usług wysokiej jakości.

Do gospodarstw przyjeżdżają zorganizowane grupy dzieci niedowidzących, poznają zwierzęta domowe, dotykają ich, przytulają, głaskają, mogą usłyszeć głos tych zwierząt. Gospodarz opowiada, opisuje cechy charakterystyczne zwierząt i w ten sposób dzieci poznają krowy, konie, owce, świnie, drób. Dzieci nie chcą wyjeżdżać, są zainteresowane i dociekliwe. Poznają rośliny, dotykają kwiatów, drzew, krzewów. Dowiadują się, z jakiego kwiatu rodzą się tak dobre owoce. To bardzo pouczające lekcje, bo jak inaczej nazwać spacer z przewodnikiem po ogrodzie? Takie dzieci w gospodarstwie nocują tylko jedną noc, warunki są spartańskie, gdyż dogodnych miejsc czasem brakuje także opiekunom, ale jest to wielka frajda.

W gospodarstwie można poznać wiele prac polowych i domowych, m.in. jak piecze się chleb, skąd się biorą jaja, mleko, ser, śmietana. Często są to lekcje pogładowe na długo pozostające w pamięci. Dzięki turnusom tygodniowym, dziesięciodniowym dziewczynki uczą się haftować, robią abażury, składają serwetki, poznają rękodzieło, chłopcy mogą dowiedzieć się, co to jest kuźnia i jak pracuje się w niej.

Niepełnosprawni często zamykają się w domach, gdyż boją się konfrontacji z „innym światem”. Jedno z gospodarstw odwiedziła grupa osób, których wzrost nie przekroczył jednego metra. Takie wypadki za miasto, do gospodarstw oferujących usługę turystyczną, organizuje się, by ośwoić ludzi z widokiem „tych niskich”. Wśród tej grupy niepełnosprawnych są pracujący w różnych zawodach: lekarze, nauczyciele, prawnicy, bywa, że są sobie szefami, prowadząc własne działalności gospodarcze.

Nieliczne gospodarstwa posiadają baseny, choćby sztuczne. Tam między innymi osoby z dysfunkcją ruchu mogą rehabilitować się poprzez pływanie; mogą także – w stawach niedaleko gospodarstwa – łowić ryby.

Dla osób malujących ustami czy stopami organizowane są plenery malarskie. Dzięki kilkudniowym pobytom, podczas których powstają przepiękne obrazy, okoliczna ludność bardziej rozumie niepełnosprawnych i stara się traktować ich jak każdego zdrowego. Na takich turnusach artyści mogą sprzedawać swoje prace, co również przynosi im dodatkowy dochód. Pobyt osób niepełnosprawnych w gospodarstwie agroturystycznym przynosi korzyść dla kwaterodawców. Zadowolony turysta zareklamuje tego typu wypoczynek i w następnym roku przyjedzie z kolejną grupą na wieś.

Gospodarstwa agroturystyczne organizują dla dzieci naukę fotografii, śpiewu, a te z wadą mowy mają lekcje z logopedą, zainteresowaniem cieszą się pokazy

tresury psów czy umiejętności strażackich.

Agroturystyczna oferta jest bardzo bogata, wszystko jednak zależy od pomysowości kwaterodawców, funduszy, jakimi dysponują, by urozmaicić pobyt dzieci i dorosłych, a także pogody, która jest nieodłącznym elementem dobrego wypoczynku – obojętnie, czy będzie to latem, czy zimą.

Podsumowanie

Oferta agroturystyczna skierowana do osób niepełnosprawnych przynosi korzyści zarówno kwaterodawcom, jak i osobom wypoczywającym. Jednym korzyści finansowe, drugim – edukacyjne i duchowe.

Poziom dochodów osób niepełnosprawnych w dużej mierze wpływa na wybór miejsca i formy wypoczynku. Pomocne byłyby umowy, jakie zawierałyby gospodarstwa agroturystyczne z Miejskimi Ośrodkami Pomocy Rodzinie, a także Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Nieliczne gospodarstwa agroturystyczne skorzystały z dofinansowania z programów unijnych na modernizację gospodarstw rolnych, przystosowując je do przyjęcia osób niepełnosprawnych.

Osoby niepełnosprawne częściej jadą tam, gdzie są osoby o podobnych schorzeniach, akceptując się nawzajem, dlatego dobrze byłoby stworzyć takie warunki, by jednocześnie w gospodarstwie mogły wypoczywać małe zorganizowane grupy. Rodzice z dziećmi niepełnosprawnymi umysłowo częściej wyjeżdżają na wieś na wypoczynek. Tam swobodnie, bez skrępowania mogą całymi dniami przebywać na świeżym powietrzu.

Właściciele ankietowanych gospodarstw chętnie widzą u siebie turystów niepełnosprawnych, kierują swoją ofertę do stowarzyszeń oraz instytucji wspierających osoby z dysfunkcją ruchu i innymi schorzeniami. Wielu kwaterodawców chętnie przyjęłoby do pomocy także wolontariuszy. Kwaterodawcy nie mają przygotowania psychologicznego i często – jak mówią – mają trudności w komunikacji z osobami niepełnosprawnymi, więc chętnie skorzystaliby także ze szkoleń interpersonalnych.

**ACTIVITIES OF AGRITOURISM FARMS INVOLVED IN SERVICE
FOR PEOPLE WITH DISABILITIES**

Summary

The profile of the farms is changing along with conditions and opportunities for rural and agriculture development. Diversifying sources of income for farm families allows to increase development opportunities in the same farms, as well as better meeting the needs of family members. The article presents agritourism as a form of non-agricultural activities in rural areas. Special attention is paid to the business of agritourism farms involved in service for people with disabilities.

Translated by Jacek Prochorowicz